

Bartoněk, Antonín

[Coleman, Robert. The dialect geography of ancient Greece]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1969, vol. 18, iss. E14, pp. 287-288

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109866>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Konečně zvláštní postavení zaujímá publikace označená číslem XXV. Jde o sborník vzešlý z prvního mezinárodního mykénologického kongresu, pořádaného v Římě v r. 1957 (*Atti e Memorie del I Congresso Internazionale di Micenologia, Roma 27 sett.-3 ott. 1967* [1968]); sborník má tři svazky o celkovém počtu 1 288 stran.

Vydávání edice, jak je zčásti patrné již z předešlého výkladu, má zrychlující tendenci. Podle plánu vydavatele bude v době, kdy vyjde tato recenze, tj. na jaře 1971, uveřejněno již kolem čtyřiceti svazků. Tato editorská velkorysost nepochybně tvoří z edice *Incunabula Graeca* publikační řadu, která nemá toho času v grecistice obdoby a která činí z mykénologie vědní disciplínu z hlediska publikačního dobře saturovanou.

Antonín Bartoněk

Robert Coleman, *The Dialect Geography of Ancient Greece*, Transactions of the Philological Society 1963, Hertford 1964, str. 57—126.

Colemanova nepřilíh rozsáhlá monografie obsahuje nejprve pozoruhodný úvod do starořecké dialektologické problematiky (str. 57—69) a na něj navazuje detailní rozbor celé řady vybraných problémů, které autor uvádí v souvislost s problematikou řešení některých novějších hypotéz, obírajících se řeckou nářeční klasifikací. Rozebírá se tu otázka genetických spojitostí iónsko-atticko-arkadokyperských (str. 69—80; s výrazně pozitivním závěrem), problematika vnitro-aiolské divergence mezi thessalštinou a lesbičtinou (str. 80—91; se závěrem, že tam, kde se thessalšтина a lesbičтина od sebe liší, bývá lesbičтина pokročilejší, přičemž se potvrzuje existence jistých souvislostí iónsko-lesbických a západořecko-thessalských), existence aiolského substrátu v dórských nářečích (str. 91—101; s negativním závěrem) a idea těsného kontaktu iónsko-dórského po dórské migraci (str. 101—105; i tu se existence jistých, třebaš dosti omezených souvislostí potvrzuje).

Tento Colemanův diachronní *dílč* rozbor vyústuje pak v závěrečné partii (str. 105—126) hned na jejím počátku (str. 106) v autorovo přesvědčení, že „pokud se soustředujeme výlučně na jednotlivé isoglossy nebo malé skupiny isogloss, je takový postup z hlediska metodologického příliš omezen a jeho závěry jsou nejisté. Je totiž velmi snadné nalézt skupinu isogloss, v níž je navzájem propojena téměř kterákoli dvojice dialektů, a je neméně lehké najít jiné svazky isogloss, které by uvnitř každé z těchto dvojic tvořily předěl a naopak by každý jednotlivý z obou dialektů spojovaly s tím či oním z dialektů zcela jiných. Co potřebujeme, je úplný seznam isogloss, obsahující dostatečně rozsáhlou a rozmanitou škálu jazykových jevů, aby bylo možno dialekt charakterizovat jednak sám o sobě, jednak ve vztahu ke všem ostatním dialektům. Na pozadí tohoto seznamu lze pak každou jednotlivou isoglossu náležitým způsobem posoudit a zařadit.“

Jako dostačující počet isogloss se Colemanovi jeví pro účely celorecké nářeční klasifikace výběr 51 diferenčních jevů (ve srovnání s pouhými 21 položkami Rischových z MH 12 [1955], 61—76, a s 68 Buckovými z *Greek Dialects*³) a při jejich registraci důsledně uplatňuje rozdíl mezi tzv. *positive, negative a zero-occurrence*. Výsledkem práce s těmito údaji je pak Colemanova tabulka nazvaná *Correlation Coefficients among the Greek Dialects* (proti str. 107), v níž je pomocí koeficientů stanovena míra shod mezi jednotlivými zkoumanými dialekty. Čtenář nemá však bohužel možnost tato čísla překontrolovat, jelikož seznam Colemanových 51 vybraných diferenčních jevů není doprovázen detailním výčtem konkrétních výskytů ve všech ze zkoumaných 24 nářečí, takže čtenář v některých méně jednoznačných případech vlastně neví, které ze sporných alternativ dal autor v tom či onom dialektu přednost. Významnější z uvedených koeficientů jsou pak včleněny do druhé přehledné tabulky označené jako *Greek Dialectal Affiliations* (str. 125). Tabulky jsou doprovázeny textovým komentářem, který obsahuje řadu zajímavých pozorování o předpokládaných vztazích jednotlivých řeckých dialektů mezi sebou navzájem.

Tato závěrečná statistická část Colemanovy studie patří metodologicky nepochybně k nejzajímavějším pokusům o klasifikaci starořeckých dialektů, uvedeným v poslední době. Sám Coleman si byl přitom vědom i různých nedostatků svého metodického postupu. Tak např. pokud jde o případnou námitku, že by bylo možno ještě zvýšit jak počet srovnávaných nářečních jednotek (o některé dialekty okrajové nebo o některé subdialekty), tak i počet zkoumaných diferenčních jevů, příp. vůbec i sám okruh zkoumaného nářečního materiálu (Coleman vychází v zásadě jen z Thumba, Bucka a Bechtela), autor plně uznává, že „všemi třemi uvedenými způsoby by bylo možno dosáhnout jistých výsledků, a že třebaš je nejisté, zda tím může být celkový obraz výrazněji změněn, mohly by za těchto okolností rozhodnějším způsobem vystoupit do popředí různé detaily, které by mohly mít v mnoha směrech značnou důležitost.“

Coleman si dobře uvědomil i to, že plně neoddržuje požadavek přísné synchronní base mezinářečního srovnání, který sám postuloval na str. 60n. Viditelně — a zřejmě vědomě — jej porušil zařazením mykénské řečtiny, která je s klasickými řeckými dialekty pro své zcela odlišné posta-

vení na diachronické ose statisticky nesouměřitelná. Pokud jde o míru dodržování uvedeného požadavku u jednotlivých zkoumaných jevů z období klasického, tu jsou naše možnosti kontroly omezeny tím, že u změn probíhajících v historické době často nevíme, kterou jejich vývojovou fázi autor konkrétně přiznával tomu či onomu dialektu. Zejména přitom chybí v Colemanově výkladu jasné stanovení určitého časového předělu, k němuž byl nářeční stav v jednotlivých dialektech zachycován, a to vyvolává jisté podezření, že jsou tu alespoň do jisté míry srovnávány klasické řecké dialekty jaksi globálně, na základě svých tradičně uznávaných rysů, třebaš ty nemusely být atributem toho či onoho dialektu po celou dobu jeho vývoje zhruba mezi 8. až 4. stol. př. n. l.

Jisté doplnění by vyžadovala Colemanova metoda i v tom směru, že ne všechny jím srovnávané jevy jsou funkčně stejně závažné, a to ovšem při uplatnění statistické metody znamená faktické znevýhodnění jevů velmi závažných. Spolehlivá náprava tohoto nedostatku je ovšem velmi obtížná.

Všechny tyto větší či menší nepřesnosti Colemanova postupu vytvářejí spolu dohromady nebezpečí jistého zkreslení, jehož míra je ovšem empiricky stěží postizitelná. V této souvislosti se zejména číselné relace charakterizující vztahy mezi nářečními dvojicemi patřícími k různým genetickým nářečním skupinám vymykají objektivní kontrole, a tento negativní rys nás vede k závěru, že při zatímni nepropracovanosti statistické metody pro účely starořecké dialektologie bylo by asi na místě omezit zpočátku využití statistického postupu jen k rozboru některého menšího, navzájem těsněji propojeného nářečního komplexu, a teprve později, po důkladném rozboru jednotlivých dílčích skupin, přistoupit touto cestou k pokusu o komplexní analýzu všeřeckých nářečních vztahů.

To tedy prakticky znamená požadavek vyvolit si k prvnímu dílčímu statistickému rozboru nářeční komplex na jedné straně geneticky těsně spjatý, aby se užití statistické metody nikde zcela nevymklo naší empirické kontrole, ale přitom nářečně již tak diferencovaný, že se na něm dají statistické metody v plné šíři uplatnit. Už tato charakteristika sama ukazuje, že se nejlépe pro tento účel hodí západořecké dialekty: o jejich historické soundělnosti — jak je to obecně uznáváno — není pochyb (nebudou-li ovšem do jejich počtu zařazovány smlíšené dialekty typu bojotsko-thessalského nebo pamfylského) a na druhé straně představují nářeční komplex opravdu bohatě diferencovaný (z celkového počtu 24 dialektů různých řeckých krajin rozebíraných u Colemanu patří do západořecké skupiny plných 15).

Na základě těchto úvah se autor recenze pokusil sám o statistickou klasifikační analýzu západořeckých dialektů v monografii *Classification of the West Greek Dialects about 350 B. C.*, Praha—Amsterdam 1971, a dále o obdobnou analýzu íonsko-attických dialektů v článku *The Attic-Ionic Dialects Reclassified*, SPFFBU E 15 (1970).

Antonín Bartoněk

O. Eissfeldt, *Palesfine in the Time of the Nineteenth Dynasty (a) The Exodus and Wanderings*. The Cambridge Ancient History, Fascicle 31; Volume II, Chapter XXVI (a). Cambridge University Press 1965, stran 32, 1 chronologická tabulka.

Se jménem O. Eissfeldta je spojeno prohloubení teorie E. Schürdera a K. Buddeho o dvou pramenech „jahwisty“; místo označení J¹ užívá L („Laienquelle“) jako protějšek P („Priesterkodex“) a místo J² užívá prostě J (Hexateuch-Synopse, 2. vyd., Darmstadt 1962). Podle O. E. jsou narrativní partie Pentateuchu jedinými historickými prameny pro zkoumané období; všechny ostatní texty klasifikuje jako „scattered pieces of information“. Narrativní partie Pentateuchu mají za předmět celý Izrael s jeho 12 kmeny již od dob Abrahámových, což je anachronismus; s nehistorickými konsekvencemi — entita Izrael byla vytvořena teprve Davidem. — V recenzi této práce se zaměříme na vybrané problémové kapitoly.

2. kap. (*Tradice o patriarchách a moderní kriticismus*) se vyrovnává především s problémem, zda 3 patriachové a 12 synů Jakubových (anebo přinejmenším Josef) představují individua nebo zda jsou personifikacemi kmenů či částí kmenů. Personifikace společenství byla v izraelském myšlení zcela běžná a je prakticky jisté, že to je případ 12 synů Jakubových. Mnění badatelů se však rozcházejí, co se týče osob patriarchů; někteří v nich spatřují oběma jako u synů Jakubových personifikace izraelských společenství, jiní je interpretují jako skutečné individua náležející prehistorii Izraele; E. Meyer, G. Hölscher a C. A. Simpson je odvozují z božstev kanaanického pantheonu. Neméně problematická otázka je časové zařazení příhod patriarchů; starší názor představený J. Wellhausenem je řadil spíše do dob po Mojžíšovi, podle současných badatelů náležejí patriarchové skutečně do doby před Mojžíšem (A. Alt, W. F. Albright, J. Bright, A. Parrot a jiní). Podle O. Eissfeldta je postava Abraháma historickou individualitou, zatímco Izák a Ja-